

Tijdschrift

voor

Mensenrechten

PB-PP | B-00000
BELGIE(N) - BELGIQUE

TvMR

MENSENRECHTENMENSENRECHTENMENSENRECHTEN
RECHTENMENSENRECHTENRECHTENMENSENRECHTEN
ENMENSENRECHTENMENSENRECHTENMENSENRECHTEN
RECHTENMENSENRECHTENRECHTENMENSENRECHTEN
MENSENRECHTENMENSENRECHTENMENSENRECHTEN
TENRECHTENMENSENRECHTENRECHTENMENSENRECHTEN
MENSENRECHTENMENSENRECHTENMENSENRECHTEN
RECHTENMENSENRECHTENRECHTENMENSENRECHTEN
CHTENMENSENRECHTENMENSENRECHTENMENSENRECHTEN
ENMENSENRECHTENMENSENRECHTENMENSENRECHTEN
RECHTENMENSENRECHTENRECHTENMENSENRECHTEN
CHTENMENSENRECHTENRECHTENMENSENRECHTEN
RECHTENMENSENRECHTENRECHTENMENSENRECHTEN
ENMENSENRECHTENRECHTENRECHTENRECHTENRECHTEN

zestiende jaargang • april-mei-juni 2018 • nr. 2

driemaandelijkse uitgave

TvMR is een initiatief van de Liga voor Mensenrechten v.z.w.

Inhoud

Update **2**

- Wat kan er worden gedaan tegen etnisch profileren?
- België verdient een interfederaal actieplan tegen racisme
- Keuzevrijheid voor digitale meters is noodzakelijk

Editoriaal **3**

- Mensenrechten houden ons vrij en veilig
Eefje de Kroon

Interview **4**

- Alles moet veranderen opdat alles hetzelfde blijft
TvMR sprak met historicus Marco Duranti over het ontstaan van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens
Laurens Lavrysen

Artikel **10**

- Terreurbestrijding en mensenrechten
Louise Reyntjens

Rechtspraak **14**

- Ook Facebook moet zich schikken naar het fundamenteel recht op de bescherming van persoonsgegevens
Tim Van Canneyt & Lisa De Smet

Afgiftekantoor: 9000 Gent 1

Bg TvMR PA3A9108

Afzendadres: Liga voor Mensenrechten
Gebroeders De Smetstraat 75
9000 Gent

V.U.: Kati Verstrepen
Gebroeders De Smetstraat 75
9000 Gent

LIGA VOOR
MENSENRECHTEN

WWW.MENSENRECHTEN.BE

TvMR

Tijdschrift voor Mensenrechten
Driemaandelijks uitgegeven
Verschijnt vier keer per jaar
Aanbevolen citeerwijze: TvMR

ISSN 1379-0250

Redactie

Hoofredacteur: Laurens Lavrysen
Eindredactie: Fabian Van Samang
Redactie: Yusra Benfquih-Mohammed,
Charline Daelman, Paul De Hert, Eefje de Kroon,
Hadjira Hussain Khan, Dominique De Meyst,
Marijke De Pauw, Willem Debeuckelaere,
Veronique Joosten, Laurens Lavrysen, Michael
Merrigan, Louise Reyntjes, Saira Ouald Chaib,
Paul Pataer, Maxime Stroobant, Jozefien Van
Caeneghem, Catherine Van De Heyning, Arne
Vandenbogaerde.

Tijdschrift voor Mensenrechten is een initiatief van de Liga voor Mensenrechten vzw.

Abonnement op TvMR? Bel 09/223.07.38

Redactiesecretariaat

Liga voor Mensenrechten vzw
Gebroeders De Smetstraat 75, 9000 Gent
tel: 09 223 07 38 – fax: 09 223 08 48
e-mail: info@mensenrechten.be
website: <https://mensenrechten.be>

Redactionele samenwerking en disclaimer

Het Tijdschrift voor Mensenrechten is een initiatief van de Liga voor Mensenrechten vzw. De redactie heeft een volstrekt autonoom statuut. Het TvMR strekt tot het aanmoedigen van het onderzoek naar actuele mensenrechtentema's en het verspreiden van de kennis hierover.

Voor publicatie aangeboden teksten, arresten en vonnissen en te bespreken boeken mogen rechtstreeks naar het redactiesecretariaat worden gestuurd. De redactie behoudt zich alle rechten voor de publicatie van ingezonden artikels, werken, advertenties, ed. te weigeren. Aan de totstandkoming van deze publicatie is de uiterste zorg besteed. Voor informatie die nochtans onvolledig of onjuist is opgenomen, aanvaarden de redactie en de uitgever geen verantwoordelijkheid. Elke auteur is verantwoordelijk voor zijn/haar eigen redactionele bijdragen.

Lidmaatschap Liga voor Mensenrechten en jaarabonnements

Lid + abonnement op Tijdschrift voor Mensenrechten: 35 €
Lid + abonnement op Fatik, tijdschrift voor Strafrecht en Gevangeniswezen: 40 €
Lid + abonnement op beide tijdschriften: 70 €
Steunend lid + abonnement op beide tijdschriften: 96 €
Lid zonder abonnement: 5 € per jaar

rek.nr. BE34 0011 2701 3290

Het is ook mogelijk om, losgekoppeld van het lidmaatschap, een abonnement op de tijdschriften te bekomen.
Meer informatie bij Liga voor Mensenrechten.

TvMR online

Je kan TvMR online raadplegen. De laatste vier nummers zijn beschikbaar voor abonnees. Vraag een login via tvmr@mensenrechten.be. Surf naar tvmr.mensenrechten.be

© Niets uit deze publicatie mag worden vervoelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, elektronische gegevensdragers of welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande, uitdrukkelijke en schriftelijke toestemming van de uitgever.

Uit respect voor mens en milieu wordt TvMR gedrukt op kringlooppapier en zonder vluchtige organische stoffen door Druk in de Weer, Gent.

Wat kan er worden gedaan tegen etnisch profileren?

Op 23 juni organiseerde de Liga voor Mensenrechten, samen met Amnesty International België Vlaanderen, het Minderhedenforum, Uit De Marge, MRAX, de Ligue des Droits de l'Homme en Obspol (Observatoire des violences Policières en Belgique) een studiedag over etnisch profileren, ofwel politiediscriminatie. Dit is de praktijk waarbij iemand wordt gecontroleerd door de politie vanwege zijn of haar waargenomen afkomst of religie, zonder dat daar een objectieve reden voor is. Etnisch profileren is een vorm van discriminatie. Het staat kwalitatief en effectief opsporings- en rechtshandavingsbeleid in de weg en schaadt de betrokkenen. Etnisch profileren verzuurt de relatie tussen de politie en bepaalde bevolkingsgroepen, dit terwijl de opsporingsdiensten de medewerking van elke bevolkingsgroep nodig heeft voor criminaliteitsbestrijding. Op dit moment is er onvoldoende bescherming tegen etnisch profileren, zowel praktisch als wettelijk. De conferentie had als doel om beleidsmakers en politiemensen te informeren over etnisch profileren en over maatregelen die kunnen worden getroffen. De Liga lichtte vijf aanbevelingen toe om etnisch profileren aan te pakken:

1. Erken het probleem en verbied het expliciet in de wet en in politierichtlijnen;
2. Registreer alle ID-controles;
3. Laat burgers toe controles te documenteren door de politie te filmen en te fotograferen;
4. Zorg dat er goede relaties zijn tussen de politie en gemeenschappen (op basis van het 'community oriented policing model');
5. Zorg voor onafhankelijke en effectieve klachtenbehandeling.

België verdient een interfederaal actieplan tegen racisme

Zeventien jaar geleden engageerde België zich in Durban bij de Verenigde Naties om een interfederaal actieplan tegen racisme uit te werken. Anno 2018 is dit plan er nog steeds niet, ondanks herhaalde beloften van verschillende regeringen. Ondertussen blijft racisme, in al zijn vormen, een grote impact hebben op het leven van vele mensen. Een coalitie van meer dan dertig Belgische organisaties stelde daarom elf actiepunten op die in het plan opgenomen zouden moeten worden. Bijvoorbeeld de noodzaak van meer onderzoek naar racisme, het subsidiebeleid voor antiracistische organisaties, de antidiscriminatieoets voor nieuwe wetten, het beginsel van inclusieve neutraliteit, betere juridische opvolging van racisme en praktijktesten, positieve acties, etnisch profileren, hate speech en diversiteit van de juridische wereld. De Liga voor Mensenrechten is één van de partners en riep op 22 mei 2018 in het Federaal Parlement de volksvertegenwoordigers op om een einde te maken aan etnisch profileren.

Keuzevrijheid voor digitale meters is noodzakelijk

Willen we dat de overheid weet wanneer ik opsta, wanneer ik de was en plas doe, hoeveel keer er gedoucht wordt bij mij thuis, of ik vaak 's nachts op sta, of ik laat thuiskom? Liever niet? De digitale meters zoals voorzien in het decreet laten echter toe ons gedrag te volgen. In ons eigen huis. Tot op het kwartier! In het Vlaams Parlement wordt een dezer dagen het ontwerp van decreet over de digitale energiemeter besproken. De Liga wil dat onze privacy wordt beschermd. De Liga voor Mensenrechten spoorde daarom onze Vlaamse parlementariërs aan om een stevig debat hierover aan te gaan en rekening te houden met de door ons voorgestelde oplossingen. Communicerende digitale meters mogen niet verplicht worden. Het liefst zien wij een 'opt-in' waarbij enkel burgers die een dergelijke slimme meter willen er één krijgen. Maar op zijn minst moet er sprake zijn van een 'opt-out'; burgers moeten het recht behouden om hun 'oude' mechanische meter te behouden of de communicatiemodule van de slimme meter te verwijderen.

Mensenrechten houden ons vrij en veilig

Tot die conclusie zijn wij gekomen na onze vierdelige debattenreeks 'Minder Vrijheid voor Meer Veiligheid?', waar we jullie, onze abonnees, eerder over schreven.

Nu, aan het einde van de reeks, concluderen we dat er in naam van de veiligheid steeds meer maatregelen genomen worden die onze vrijheid en mensenrechten beperken. En dat moeten we niet willen. Heel binnenkort brengt de Liga op basis van deze debatten en aanvullend onderzoek een rapport uit met conclusies en beleidsaanbevelingen. Wij willen dat politici serieus doordachte en effectieve maatregelen nemen om ons te beschermen. Hiervoor vormen mensenrechten het uitgangspunt. Wij lichten voor jullie alvast een tipje van de sluier van onze voornaamste bevindingen op.

Zo zien wij een **verschuiving van de 'scheiding der machten'** waarbij, simpel gezegd, de rechter steeds meer macht verliest, terwijl politici steeds meer macht naar zich toe trekken. De scheiding der machten tussen de wetgevende (parlement), de uitvoerende (regering) en de rechterlijke macht (rechtbanken en hoven) is een fundamenteel basisprincipe van onze democratische rechtsstaat. Ze garandeert onze rechten en vrijheden. De Vreemdelingenwet, ofwel 'deportatiewet', is een goed voorbeeld van deze verschuiving. Personen die 'legaal' in België verblijven kunnen een bevel krijgen om België te verlaten zonder tussenkomst van de rechter. De Dienst Vreemdelingenzaken kan dit beslissen op basis van ruim te interpreteren begrippen, zoals verstoring van de openbare orde of bedreiging van de nationale veiligheid. Deze bevoegdheid hoort niet bij de uitvoerende macht te liggen.

Daarbij komt dat antiterror- en andere veiligheidsmaatregelen **op een drafje door het parlement** worden gejaagd. Hierdoor is er voor het parlement, en voor ons als waakhond, onvoldoende mogelijkheid om de mensenrechtenimplicaties van de wetgeving te behandelen. Hierdoor zien wij ons soms genoodzaakt om een wet aan te vechten bij het Grondwettelijk Hof. Maar we kunnen natuurlijk niet alle slechte wetten aanvechten; politici moeten zelf gewoon hun werk goed doen. Het is in dat kader extra kwalijk dat België geen volwaardig mensenrechteninstituut heeft dat onze mensenrechten zou helpen beschermen. En ondertussen krijgen **middenveldorganisaties steeds minder ruimte** om hun werk te doen. Zo wordt er bedreigd met het afnemen van subsidies of het beperken van bevoegdheden. Maatschappelijke organisaties moeten de autonomie en vrijheid hebben om dingen te zeggen en te doen. Deze organisaties waarborgen de democratische rechtsstaat en het respect voor mensenrechten. In het Engels wordt deze krimpende ruimte voor NGOs 'shrinking space for civil society' genoemd - een trend die merkbaar is in heel Europa.

Hiernaast stellen we vast dat overheden onder het mom van het bewaken van onze veiligheid steeds meer **ons recht op privacy inperken**. Zo worden onze communicatie- en identiteitsgegevens massaal bijgehouden, werden alle Tomorrowland festivalgangers gescreend door de overheid en wordt het netwerk van camera's in België steeds verder uitgebreid. Buitenshuis volgt de overheid je op de voet, maar met het voornemen om de slimme elektriciteitsmeters verplicht in te voeren weet de overheid straks ook precies wanneer jij thuis bent en wat je daar dan doet. Al deze maatregelen zo bij elkaar opgeteld blijft er haast niets meer over van onze privacy. In een samenleving waar het recht op privacy niet meer hard gemaakt kan worden, gaan mensen zich anders gedragen. Wanneer je het gevoel hebt bekeken te worden, ga je daarnaar handelen. Op termijn zal dit leiden tot een samenleving waar mensen hun mening voor zichzelf houden, uit angst om uitgesloten, ontslagen of gestraft te worden. In een samenleving waar mensen hun gedachten en dus ook ideeën voor zichzelf houden, verstilt innovatie en verstomt vernieuwing. Een dergelijke samenleving wil niemand. We willen allemaal vrij zijn in ons denken en doen.

De veiligheidsretoriek heeft ook een serieus **effect op de positie van kwetsbare mensen** in ons land. De antiterrormaatregelen hebben een discriminerende en disproportionele impact op etnische minderheden. Polariserende taal wordt door politici ingezet en door burgers overgenomen. Zo merken wij op dat er steeds minder onderscheid wordt gemaakt tussen verzoekers om internationale bescherming (voorheen asielzoekers genoemd), mensen zonder wettig verblijf en criminelen. Hierbij hoort onder andere het gebruik van een bepaalde taal die bijdraagt aan die criminalisering. Het woord "illegaal" bijvoorbeeld is een gekleurde, politiek geladen term, die kwetsbare mensen ontmenselijkt en stigmatiseert.

Onze volksvertegenwoordigers moeten hun werk doen. Zij moeten voor onze belangen opkomen. Zij moeten wetten maken die de mensenrechten garanderen. **Want mensenrechten houden ons vrij én veilig.**

Eefje de Kroon*

* Eefje de Kroon is directeur van de Liga voor Mensenrechten.

Alles moet veranderen opdat alles hetzelfde blijft

TvMR sprak met historicus Marco Duranti over het ontstaan van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens

Laurens Lavrysen¹

De laatste jaren kende de literatuur over de geschiedenis van de mensenrechten een enorme bloei. Vorig jaar verscheen met *'The Conservative Human Rights Revolution'*, van de hand van Marco Duranti van de Universiteit van Sydney, een meesterwerk in het domein van de geschiedenis van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM). In zijn boek argumenteert Duranti overtuigend dat, in tegenstelling tot wat vaak wordt aangenomen, het EVRM (°1950) en het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM) in oorsprong niet voortgevloeid zijn uit een progressieve maar wel uit een conservatieve agenda. Toen hij op 14 november 2017 zijn boek voorstelde in Tilburg, maakte het TvMR van de gelegenheid gebruik om Duranti aan de tand te voelen over deze vergeten 'conservative human rights revolution' en over het belang van het onderzoek naar de geschiedenis van de mensenrechten.

TvMR: Wat is de kern van het argument dat u in uw boek ontwikkelt?

DURANTI: Mijn argument is dat het EVRM in grote mate een conservatieve uitvinding is die conservatieve belangen weerspiegelt. In de periode onmiddellijk volgend op de Tweede Wereldoorlog hadden verschillende groepen van conservatieven elk hun eigen motieven om een bindend mensenrechtenverdrag en een supranationaal mensenrechtenhof te omarmen. In mijn boek bestudeer ik vrije markt-conservatieven in het Verenigd Koninkrijk en sociaal-conservatieven in Frankrijk. Voor de vrijmarktconservatieven was het voornaamste doel om de basisvrijheden van eigenaren en politieke opposanten te beschermen, in het bijzonder tegen de Labourregering die op dat moment een ongeziene macht ontwikkelde via een centraal staatsapparaat, onder meer in de vorm van economische planning en nationalisering. Ze

geloofden dat, zonder controle door een soort van supranationaal hof, zelfs democratische socialisten, hoe goed ook hun intenties, het Verenigd Koninkrijk op het pad naar autoritarisme of zelfs totalitarisme zouden kunnen sturen.

In Frankrijk was de voornaamste zorg van conservatieven om de katholieke burgermaatschappij te beschermen tegen het machtige centrale staatsapparaat. Christendemocraten waren voornamelijk bekommerd om katholieke scholen. Voor hen ging het in hoofdzaak om de bescherming van het recht van ouders om een zeg te hebben in de religieuze opvoeding van hun kinderen. Dit was een twistpunt dat al terugging tot de 19de eeuw, aangezien de kwestie van katholieke scholen behoorde tot de kern van het debat over secularisme binnen de Franse republikeinse orde.

Meer conservatieve katholieke intellectuelen hadden dan weer een radicale visie op een Europese supranationale orde. Zij streefden naar een terugkeer naar een soort middeleeuwse maatschappelijke organisatie, waarin de rechten van de verschillende gemeenschappen waarin individuen ingebed zijn, beschermd werden tegen de staat. Dat was niet enkele een kwestie van katholieke scholen, maar ook van families, dorpen, gilden, katholieke werknemers- of landbouwersorganisaties of de Kerk zelf. Zij waren erg kritisch voor de concentratie van de macht door de staat, die voortvloeide uit het Franse republicanisme en de Franse Revolutie (1789). Voor hen draaide het om de restauratie van een middeleeuwse orde, waarin universele christelijke waarden een rem zetten op de macht van heersers.

Een supranationale instelling zou dan dezelfde rol kunnen spelen als de katholieke Kerk tijdens de middeleeuwen, toen de paus de macht van prinses, koningen en andere heersers kon beperken om de rechten van hun onderdanen te schenden. Veel

¹ Laurens Lavrysen is postdoctoraal onderzoeker aan het Human Rights Centre van de Universiteit Gent.

conservatieven die betrokken waren in het proces van Europese eenmaking zagen dit bovendien als een proces van Europese hereniging, als een nostalgische terugkeer naar een soort spirituele eenheid die gebaseerd was op de waarden van een oudere Europese beschaving. Een beschaving die ze wilden doen herleven na drie verschrikkelijke decennia van totale oorlog en totalitarisme. Daarnaast speelden ook nog andere binnenlandse politieke overwegingen, zoals de bekommernis om de bescherming van rechtse politieke gevangenen, in het bijzonder van intellectuelen en journalisten die het Vichyregime hadden gesteund of sympathie hadden uitgedrukt voor de asmogendheden.

TvMR: Op welke manier hebben de conservatieven dan specifiek het ontstaan van het EVRM beïnvloed?

DURANTI: Mijn argument is dat het soort rechten dat beschermd zou worden en de manier waarop deze bescherming zou plaatsvinden *geframed* werd door transnationale bewegingen. Dit was voor de start van de diplomatieke onderhandelingen en zelfs nog voor de oprichting van de Raad van Europa in 1949. In plaats van enkel naar de officiële publicaties van de Raad van Europa betreffende de debatten in de Raadgevende Vergadering en het Comité van Ministers te kijken, heb ik ook gekeken naar onder meer de persoonlijke documenten van deze bewegingen en van de personen die hierbij betrokken waren en naar overheidsarchieven. Ik heb ook gekeken naar de geschiedenis van het internationalisme aan het begin van de twintigste eeuw, voor en na de Eerste Wereldoorlog, om de ruimere culturele en politieke oorsprong van het EVRM te bestuderen. Daaruit besluit ik dat de transnationale dimensie doorslaggevend was.

Wat de selectie van rechten betreft, waren conservatieven beslissend, omdat zij bijvoorbeeld nadruk legden op burgerlijke en politieke rechten, die conservatieven het meest waardeerden, met inbegrip van het eigendomsrecht en de vrijheid van onderwijs, in plaats van op sociale en economische rechten. Er wordt aangenomen dat sociale en economische rechten, zoals het recht

op gezondheidszorg, arbeid, sociale zekerheid of een minimaal scholingsniveau uitgesloten werden om technische redenen, omdat zij niet als juridisch afdwingbaar beschouwd konden worden. Maar als je daadwerkelijk naar de debatten kijkt, zowel in het publiek als achter de schermen, zie je dat socialisten en in het begin ook bepaalde katholieken wel degelijk geprobeerd hebben om deze op te nemen. Er waren echter erg specifieke politieke, historische en intellectuele redenen die verklaren waarom sociale en economische rechten niet opgenomen werden.

Als je naar het institutionele niveau kijkt, moet je erkennen hoe buitengewoon de creatie van het EHRM was. Natuurlijk voorzag het EVRM oorspronkelijk enkel in de optionele erkenning van de rechtsmacht van het Hof en van het klachtrecht voor individuen. De reden daarvoor was de tegenstand van enkele regeringen om dit verplicht te maken, in het bijzonder de Britse Labourregering. Maar het feit dat deze bepalingen überhaupt opgenomen werden, was het resultaat van het werk van de Europese Eenheidsbeweging en dan hoofdzakelijk van deze conservatieven. Je moet begrijpen dat rechtbanken traditioneel gezien beschouwd werden

als erg conservatieve instellingen. Rechters kwamen uit de behoudsgezinde elite en rechtbanken werden beschouwd als beschermers van de rechten van eigenaren, als medeplichtigen in de repressie van linkse organisaties en vakbonden en als rem op linkse regeringsinitiatieven.

In Frankrijk werd de rechters door velen geassocieerd met het ancien régime, waar aristocraten via de rechtbanken macht uitoefenden. De rechterlijke macht werd daarom gewantrouwd, niet enkel door socialisten maar ook door mainstream republikeinen, voor wie de Franse republikeinse orde gebaseerd was op volkssoevereiniteit, de wil van het volk uitgedrukt door de Assemblée nationale. In het Verenigd Koninkrijk was de Labourregering dan weer voorstander van parlementaire suprematie, omdat elke vorm van controle op de parlementaire

meerderheid beschouwd werd als een obstakel voor haar sociale hervormingsagenda. En men was erg bewust van het feit dat het Supreme Court in de Verenigde Staten eerst geprobeerd had de New Deal van Roosevelt te blokkeren. Het waren dus conservatieven die algemeen gezien de kampioenen van de rechterlijke macht en onafhankelijkheid waren, in het bijzonder van een supranationaal rechterlijk orgaan als waarborg voor de vrijheden van rechtse minderheden die geconfronteerd werden met linkse meerderheden.

TvMR: Maar er waren wel sociaaldemocraten die deel uitmaakten van de Europese beweging en sociaaldemocratische regeringen die het EVRM ratificeerden. Waarom besloten zij dan om toch mee te stappen in dit project?

DURANTI: Toen er gestemd moest worden over het ontwerpverdrag in de Raadgevende Vergadering van de Raad van Europa, hadden de socialisten het initiatief verloren. Het waren voornamelijk conservatieven en eerder centristische socialisten die betrokken waren in de vroege fase van het Europese project, eerder dan mainstream socialisten - laat staan de linkerzijde van de socialistische partijen. De Britse Labourregering was er zelf in geslaagd om continentale socialistische partijen te overtuigen om geen leden van hun uitvoerende comités te sturen naar het Congres van Europa in Den Haag in 1948, de eerste grote samenkomst van de Europese Eenheidsbeweging. De personen die wel deelnamen waren vaak mensen die behoorden tot de rechterflank van hun partij of die in hun eigen land ook open stonden voor samenwerking met christendemocraten en met conservatieven in het algemeen. In de loop van 1949 zie je een toegenomen betrokkenheid van continentale socialisten, die vaak een erepositie werd toegekend. Maar het leiderschap van de Europese Eenheidsbeweging bleef in handen van de conservatieven. Zij waren degenen die het initiatief namen.

Het is dus niet omdat je de namen van bepaalde socialisten terugvindt in een bepaald verslag van een vergadering, dat zij per se een beslissende rol hebben gespeeld. Daarom is het noodzakelijk om de impact van deze verschillende individuen grondig te onderzoeken. Het is belangrijk om te benadrukken dat de meerderheid van de Raadgevende Vergadering, die het ontwerpverdrag moest opstellen, bestond uit leden van de Europese Eenheidsbeweging die door conservatieven gecontroleerd werd. Op het moment dat het ontwerpverdrag werd voorgelegd aan het Comité van Ministers, werden socialisten eigenlijk geconfronteerd met de keuze of zij voor of tegen

de mensenrechten waren. En in de context van een escalerende Koude Oorlog, waarin conservatieven socialisten ervan beschuldigden *closet* communisten te zijn en de opkomst van het communistische totalitarisme te faciliteren, was het een erg gevaarlijke zet om tegen de mensenrechten te zijn.

Bovendien konden de socialisten zich grotendeels vinden in een groot deel van het EVRM. Ze waren zeker bang voor een terugkeer van het fascisme en in verschillende mate ook voor de opkomst van het communisme. Ze wilden misschien niet alle in het EVRM opgenomen rechten en ze wilden geen Hof met dergelijke macht, maar aangezien de conservatieven hen op bepaalde punten tegemoet kwamen, waren ze wel bereid daarin mee te gaan. Bovendien wilden de regeringen die het EVRM onderhandelden erg graag een tastbaar resultaat bereiken. Waar de Raad van Europe in 1949 met veel fanfare werd opgericht, werd deze tegen de zomer van 1950 gezien als een ontgoocheling. Het EVRM was een manier om te tonen dat er toch vooruitgang werd geboekt.

Omwille van al deze redenen zie je dat uiteindelijke deze transnationale bewegingen in staat waren om heel wat meer macht uit te oefenen. Bovendien zetelden heel wat leden van deze bewegingen daarnaast ook in nationale parlementen, waardoor zij ook macht konden uitoefenen in die parlementen en op ministeries van buitenlandse zaken.

TvMR: In uw boek werpt u zelf de vraag op of je wel kan weten dat het niet het Europeanisme eerder dan de conservatieve overtuigingen van de conservatieven is die bepalend was. Hoe zou u die vraag beantwoorden?

DURANTI: Misschien heb ik bij het bespreken van mogelijke tegenargumenten in mijn boek ook wat munitie gegeven aan de critici door hen zelf dergelijke argumenten te bezorgen (*lacht*). Men kan inderdaad argumenteren dat de conservatieven voorop liepen bij het vormgeven van het EVRM, omdat zij ook degenen waren die de leiding namen bij het streven naar Europese integratie. Maar het is ten eerste belangrijk om te benadrukken dat het europeanisme van deze conservatieven op zichzelf een weerspiegeling vormt van hun conservatisme. Specifiek wat het EVRM betreft, zagen zij dit als de krijtlijnen van een Europese identiteit en als de waarden die Europeanen verenigden. Ten tweede moet je kijken naar de specifieke personen die het meest enthousiast waren, zowel over een mensenrechtenverdrag dat, in tegenstelling tot de Universele Verklaring, bindend was, als over een mensenrechtenhof dat niet louter klachten van staten zou behandelen, maar echt zou functioneren

als een soort van US Supreme Court. Wel, dat waren niet enkel vurige Europese federalisten of supranationalisten. David Maxwell Fyfe (een van de voornaamste *founding fathers* van het EVRM, red.) baseerde zijn visie op een mensenrechtenhof bijvoorbeeld heel erg op het US Supreme Court. Er is echter geen bewijs dat Maxwell Fyfe, in tegenstelling tot radicalere federalisten, ooit voorstander was van een machtig supranationaal Europees orgaan met uitzondering dan van het EHRM. Zijn focus op mensenrechten sloot erg aan bij zijn bredere visie op de herrijzenis van de Europese christelijke beschaving.

Ook Churchill, die een erg belangrijke rol speelde in het genereren van publieke steun voor het Europese project in het algemeen en het Hof in het bijzonder was allesbehalve een radicale Europese federalist of een voorstander van supranationale instellingen. In Frankrijk waren de conservatieven dan weer enthousiaster dan de Tories over een Europese federatie en over een soort van supranationale Europese structuur. Daar was er zeker een correlatie tussen hun enthousiasme voor een supranationaal Europa en hun steun voor het EVRM. Al was het daar wel opvallend dat het vooral de meest rechtse onder de Franse conservatieven waren die voorstander waren van een mensenrechtenhof. Dus als je de variabelen isoleert, zie je dat het initiatief genomen werd door de meest conservatieve leden van deze bewegingen. Daarom lijkt hun conservatisme eerder dan hun europeanisme doorslaggevend te zijn, ook al speelt dat laatste zeker een rol.

TvMR: Waarom verloren de conservatieven na 1950 schijnbaar hun interesse in het EVRM en het Straatsburgse systeem?

DURANTI: Het EVRM was zowel het product van een diepere geschiedenis, die teruggaat tot de 19de eeuw, als van enkele contingente *post-war* politieke factoren. In het licht van dat laatste houdt het verlies van enthousiasme onder conservatieven in de jaren 1950 en zeker in de jaren 1960 steek. Toen de conservatieven bij de verkiezingen van 1951 in zowel het Verenigd Koninkrijk als in Frankrijk een meerderheid behaalden, namen de angsten af die tot oprichting van het Europees mensenrechtensysteem hadden geleid, waardoor hun interesse hierin tevens afnam. Churchill weigerde als eerste minister bijvoorbeeld om de rechtsmacht van het Hof te aanvaarden, terwijl hij dit nochtans als prioritair had afgeschilderd toen hij nog in de oppositie zat. Nadat Charles de Gaulle in 1959 in Frankrijk aan de macht kwam, werd de zogenaamde wet-Debré aangenomen die de positie van het katholieke onderwijs verzekerde. Aangezien hun binnenlandse politieke doelstelling

hiermee bereikt werden, is het logisch dat de Franse conservatieven hierna hun interesse in de mensenrechten gedeeltelijk verloren.

TvMR: De bestaande geschiedenissen van de ontwikkeling van het EHRM-systeem, zoals die van Ed Bates en Mikael Rask Madsen, hanteren voornamelijk een institutioneel perspectief. Ze zien de erg trage ontwikkeling van de rechtspraak als de uitoefening van een soort van juridische diplomatie door de Straatsburgse instellingen om een backlash van de lidstaten te vermijden. Is het op basis van uw boek niet mogelijk om een andere verklaring naar voren te schuiven? Namelijk dat er gedurende de jaren 1950 en 1960 gewoon een gebrek aan politiek ownership was van het EVRM aan beide kanten van het politieke spectrum, wat dan weer leidde tot een gebrek aan zichtbaarheid van het Straatsburgse systeem?

DURANTI: Mijn onderzoek stopt in de jaren 1950, dus ik heb zelf niet gekeken naar de activiteiten van de Europese Commissie voor de Rechten van de Mens of het EHRM. Mij lijkt Madsens argument, dat het EHRM een diplomatieke instelling was die voornamelijk bezorgd was om zijn eigen legitimiteit en die vooral probeerde zoveel mogelijk lidstaten te overtuigen om de optionele verklaringen af te leggen, erg overtuigend. Maar wat je zegt over het uitbreiden van de argumenten van het boek naar de latere werkzaamheden van het Hof, klinkt ook geloofwaardig. Je zou kunnen zeggen dat het Hof in die periode een soort van politieke achterban miste. In tegenstelling tot de conservatieven tussen 1946 en 1950, waren er toen immers geen grote politieke figuren of partijen met een gevestigd belang bij een sterk Europees mensenrechtensysteem.

Dat begint pas te veranderen in de loop van de jaren 1960 en 1970. Enerzijds werden de traditionele linkse partijen minder etatistisch en meer Europees gezind en anderzijds werden de sociale bewegingen die voortsporen uit Nieuw Links door de mensenrechten aangetrokken. Op dat vlak is Samuel Moyn (een Amerikaans historicus van de mensenrechten, auteur van onder meer *'The Last Utopia'*, red.) correct wanneer hij stelt dat veranderingen aan de linkerkant van het politieke spectrum de verklaring vormen voor de omarming van de mensenrechten door links vanaf de jaren 1970.

TvMR: Hoe verklaart u dat de zogenaamde 'conservative human rights revolution' in de vergetelheid geraakte?

DURANTI: Ik denk dat mensen fenomenen vaak

het duidelijkste waarnemen op het moment van hun geboorte of wanneer zij in een crisis belanden of uiteindelijk sterven. Wanneer fenomenen genormaliseerd worden, beschouwt men het bestaan en de werking ervan als vanzelfsprekend. De contingente omstandigheden waarin die fenomenen ontstonden, worden dan vaak vergeten. Daarom is het de rol van historici om de inzichten van historische actoren op het moment van het ontstaan van dat fenomeen te reconstrueren, wanneer de contingente omstandigheden en motieven die aanleiding gaven tot dat fenomeen het duidelijkste waren. Het feit dat het ontstaan van het EHRM beschouwd werd als een onderdeel van een antisocialistische, antiseculiere agenda werd verdoezeld door bredere veranderingen binnen links en binnen het conservatisme: terwijl het Europees project, het EHRM en de mensenrechten steeds meer geassocieerd worden met links, bieden conservatieven hier in toenemende mate weerstand tegen. Dit is deel van een groter vergeten van de linkse kritiek op Europese integratie, een kritiek die terug aan de oppervlakte komt ten gevolge van de eurocrisis, maar die er eigenlijk altijd al geweest is.

TvMR: In de literatuur over de opkomst van de mensenrechten in de nasleep van de Tweede Wereldoorlog wordt dit vaak ofwel als een continuïteit, ofwel als een discontinuïteit met het verleden beschouwd. In uw boek schrijft u dat de creatie van het EHRM zowel een revolutie als een restauratie is, wat een soort van tussenpositie in het continuïteit/discontinuïteitsdebat lijkt te vormen.

DURANTI: Inderdaad, mijn these is dat de creatie van het EHRM een revolutie is in technische zin die een restauratie verbergt van oudere politieke wereldbeelden. De creatie van internationale instellingen en het gebruik van de nieuwe taal van de mensenrechten door conservatieven maskeert de onderliggende continuïteit op vlak van het soort van beleid en de soort van waarden die conservatieven wilden promoten. En dit laat toe op een andere manier te kijken naar het debat over continuïteiten en discontinuïteiten, aangezien je continuïteit op het ene niveau kan hebben maar discontinuïteit op het andere.

De Italiaanse neomarxistische intellectueel Antonio Gramsci hanteert in dit verband, in de context van de Italiaanse eenmaking in de 19de eeuw, de term revolutie/restauratie. In Italië zag je immers dat de politieke en economische elite bereid was de Italiaanse eenmaking te ondersteunen, ondanks het feit dat dit eerst gezien werd als een links revolutionair project, omdat zij de creatie van een nieuwe institutionele en politieke superstructuur zagen als een middel om de bestaande sociale

en economische structuur te bewaren. Er is een bekende zin uit de roman 'De Tijgerkat' van Giuseppe Tomasi de Lampedusa, waarin de ene aristocraat tegen de andere zegt: "Alles moet veranderen opdat alles hetzelfde blijft." Hoewel mijn boek niet gereduceerd kan worden tot een marxistisch argument, is het inzicht dat je een revolutie kan hebben in de superstructuur maar tegelijkertijd een restauratie in de substructuur erg waardevol.

TvMR: Waarom is het in uw ogen belangrijk om de geschiedenis van het EVRM te bestuderen?

DURANTI: Voor historici is het verhaal van de oorsprong van het EVRM belangwekkend omdat het nieuw licht werpt op wat er in de periode onmiddellijk na de Tweede Wereldoorlog gebeurde op het nationale niveau in Europa. Je ziet hoe transnationale bewegingen en interacties op het transnationale niveau een weerspiegeling vormen van wat er plaatsvindt op het nationale niveau. Anderzijds zie je ook hoe het transnationale niveau een verschillende soort van beperkingen en opportuniteiten genereert dan het nationale niveau.

De geschiedenis van de Europese mensenrechten biedt op die manier een lens om nationale geschiedenissen opnieuw te evalueren, in het bijzonder de Britse en Franse geschiedenis wat mijn boek betreft. Kijk bijvoorbeeld naar het debat over de vraag of er al dan niet een sociaaldemocratische consensus bestond na de Tweede Wereldoorlog. Wanneer men praat over het conservatisme na de Tweede Wereldoorlog, gaat men er gewoonlijk van uit dat de conservatieven in die periode de sociaaldemocratie tenminste gedeeltelijk omarmden. Men gaat ervan uit dat het conservatisme zoals dat bestond voor de Tweede Wereldoorlog, laat staan zoals die tijdens de oorlog werd aangehangen door voorstanders van de asmogendheden, volledig was uitgeroeid en geen impact meer had op de Europese politieke en sociale orde. Maar naar mijn mening verliest men hierbij uit het oog dat je geheel verschillende ontwikkelingen ziet wanneer je naar het internationale en transnationale niveau kijkt.

Daarom denk ik dat de studie van de geschiedenis van transnationale bewegingen ons toelaat om door een andere bril te kijken naar de handelingen van individuen en groepen op het nationale niveau. Ik wil daarmee niet zeggen dat conservatieven in die transnationale bewegingen hun ware aard toonden die ze verborgen hielden op het nationale niveau, maar wel dat het kan zijn dat aspecten van hun wereldbeeld zich op verschillende wijze manifesteerden op het nationale en het transnationale niveau.

Voor juristen is een inzicht in de conservatieve

Interview

oorsprong van het EVRM dan weer belangrijk om de normatieve inhoud van het EVRM en de creatie van de Straatsburgse institutionele structuur beter te begrijpen. Verdragen en instellingen worden ontworpen voor specifieke doelen. Mensenrechten in het EVRM moet je niet verstaan als universele waarden in de zin van de Universele Verklaring, maar als ingebed in een erg specifieke West-Europese culturele en politieke context. Als je ervan uitgaat dat mensenrechten bij aanvang ontworpen werden vanuit een vrij markt-conservatieve of sociaal-katholieke agenda, dan houdt het steek om het EVRM en het EHRM te beschouwen als het meest geschikt zijnde als een soort van christelijk, anti-etatistisch instrument. Neem de volgende metafoor: je kunt allerlei verschillende dingen met een hamer doen, maar een hamer blijft in de eerste plaats ontworpen om op nagels te kloppen.

Ongetwijfeld zijn een groot deel van de arresten van het EHRM progressief van aard en zouden de conservatieven die de instelling gecreëerd hebben daar niet blij mee zijn, maar toch blijft het het meest geschikt om een specifieke culturele agenda te implementeren. Kijk bijvoorbeeld hoe het Hof geoordeeld heeft dat kruisbeelden aan de muur mogen hangen in Italiaanse publieke scholen en dat zij die een kruisje willen dragen op het werk dat mogen, terwijl het tegelijkertijd toelaat dat Frankrijk gezichtsbedekkende kledij voor moslims in de publieke sfeer verbiedt. Denk bijvoorbeeld ook aan het feit dat het Hof 'closed shop' overeenkomsten, waarin individuen gedwongen worden om tot een

bepaalde vakbond toe te treden, heeft verboden, wat erg prettig is voor de conservatieven. Dan begin je te denken dat er misschien toch wel wat continuïteiten zijn. En daarom is dat zelfs niet iets waar de rechters bewust aan denken, maar de conservatieve structuren van de Europese mensenrechten zijn veerkrachtig.

Mijn boek is bijvoorbeeld ook erg relevant voor de debatten in het Verenigd Koninkrijk over de vraag of het Verenigd Koninkrijk zich moet terugtrekken uit het EVRM of de rechtsmacht van het EHRM moet verwerpen. En specifiek dan over de vraag of het EVRM wel ontworpen was om van toepassing te zijn op het Verenigd Koninkrijk en een beperking te vormen op Britse parlementaire meerderheden. In mijn boek toon ik dat het net de Britse conservatieven waren die doorslaggevend waren wat de creatie van het EVRM betreft en dat zij wel degelijk voorzagen dat de Europese mensenrechten van toepassing zouden zijn op het Verenigd Koninkrijk. Zij waren immers heel bezorgd over de bescherming van fundamentele vrijheden in het Verenigd Koninkrijk en over het gevaar dat de Britse regering zou kunnen afglijden naar een vorm van autoritarisme.

Marco Duranti's 'The Conservative Human Rights Revolution' werd in 2017 uitgegeven door Oxford University Press. Op de website van de uitgever krijg je met promocode AAFLYG6 30% korting bij de aankoop van het boek.

Terreurbestrijding en mensenrechten

Louise Reyntjens*

Daar waar het strafrecht het klassieke antwoord was om de terroristische dreiging het hoofd te bieden, is de jongste jaren een toevlucht merkbaar naar administratieve paden. Het (oneigenlijke) gebruik van migratie- en vreemdelingenrecht past perfect in deze trend. In dit artikel wordt kort gereflecteerd over de geschiktheid hiervan en worden (hoofdzakelijk) de mensenrechtelijke gevolgen ervan bestudeerd.

Religieus geïnspireerd terrorisme

Het laatste kwartaal van de twintigste eeuw werd gekenmerkt door de opkomst van een nieuw soort terrorisme: het religieus geïnspireerde terrorisme.¹ In deze nieuwe golf staat de islam duidelijk centraal, zowel door de gebeurtenissen die haar aanloop aanwakkerden, als door het aantal internationale aanslagen die door islamitisch geïnspireerde daders zijn gepleegd.² Met het religieus geïnspireerde terrorisme als werkingskader dient het op het eerste zicht niet te verbazen dat overheden steeds meer inzetten op het (oneigenlijke) gebruik van migratiewetgeving om het hoofd te bieden aan deze dreiging. Migratierecht lijkt immers bijzonder nuttig, omdat het buitenhouden van ongewenste personen of het uitwijzen ervan kort na hun aankomst tot zijn kerntaken behoort. Islamitisch geïnspireerde terroristen zullen namelijk vaak mensen met een migratieachtergrond zijn. De Europese vluchtelingencrisis heeft deze strategie aangewakkerd. Het reguleren van migratie is overigens altijd tot op zekere hoogte verbonden geweest met nationale veiligheid. Het is immers een centraal instrument om 's lands grenzen te verdedigen tegen externe agressie.³ Dit is onveranderd gebleven. Enkel het gezicht van de agressie is veranderd; waar deze van oudsher

samenging met vijandigheid van andere staten, heeft ze vandaag een nieuw gezicht gekregen: het gezicht van de vreemdeling.

Een kritische houding is echter op zijn plaats bij het beoordelen van de capaciteit van migratiewetgeving om het hoofd te bieden aan de hedendaagse dreiging. Het succes van religieus geïnspireerd terrorisme wordt – ironisch genoeg – in de hand gewerkt door de moderne maatschappij en haar globalisatie: de toenemende poreuze landgrenzen, gecombineerd met de zo goed als universele betaalbaarheid van vliegtuigreizen, maakt het makkelijk landen binnen te komen en te verlaten.⁴ Dit geldt met name voor Europa. Het uitwijzen van een (potentieel) gevaarlijke Unie-burger in een zone zonder binnengrenzen – tenminste in theorie, gezien het feit dat lidstaten de afgelopen jaren in toenemende mate grenscontroles hebben heringevoerd – zou misschien beter opgevangen kunnen worden door het strafrecht. Voor derdelanders geldt dit argument natuurlijk niet, of in veel mindere mate. Onmiskienbaar biedt het migratierecht bepaalde voordelen aan overheden: zijn vermogen om te voorkomen, de ruime(re) manoeuvreerruimte voor overheden en tenslotte – en moeilijk om met zekerheid te in te schatten hoe zwaar deze reden doorweegt, maar ze is zeker niet verwaarloosbaar – de politieke aantrekkelijkheid ervan. Het verzekeren van veiligheid betekent immers, onvermijdelijk, het beknotten van rechten van diegenen die bescherming nodig hebben. Veiligheid is immers geen universeel goed.⁶ Het beperken (dan wel ontzeggen) van rechten aan diegenen zonder stem in het democratisch proces lijkt politiek minder kostelijk dan zulks te doen bij eigen onderdanen.⁷ Meer nog, bij sommigen zal het beperken van rechten politieke steun net versterken, wat in een steeds rechts-populistischer Europa niet ondenkbaar is.

* Louise Reyntjens is doctoraatsstudente aan het Instituut Mensenrechten, afdeling Publiekrecht (KULeuven).

1 D. Rapoport, *The Four Waves of Modern Terrorism*, 2002, beschikbaar op:

<http://international.ucla.edu/media/files/Rapoport-Four-Waves-of-Modern-Terrorism.pdf>.

2 *Ibid* n1; Europol, 2002, *Annual Report on Organized Crime and Terrorism*; Europol, 2004, *Organised Crime Report*.

3 D. Moeckli, *Human rights and non-discrimination in the 'war on terror'*, Oxford, Oxford University Press, 2008, p. 167-168.

4 K. Ramakrishna, "From 'Old' to 'New' Terrorism: History, Current Trends and Future Prospects" in M. Gill (red.), *Handbook of security*, New York, Palgrave Macmillan, p. 160; C.C. Combs, *Terrorism in the twenty-first century*, Pearson Prentice Hall, New Jersey, 2006, p. 33.

5 Europol, *EU Terrorism Situation and Trend Report 2017*.

6 L. Zedner, "Too much security?"; *International Journal of the Sociology of Law*, 2003, nr. 31, p. 155-184.

7 D. Moeckli, "The selective War on Terror: Executive Detention of foreign Nationals and the Principle of Non-Discrimination"; *Brook J. Int'l L.*, 2006, vol. 31, nr. 2, p. 513.

De ruime(re) manoeuvreerruimte voor overheden

Het ontbreken dan wel in mindere mate aanwezig zijn van fundamentele waarborgen, verleidt overheden er ongetwijfeld toe hybride maatregelen zoals het migratierecht in de hand te nemen. Het volgende voorbeeld kan dit verduidelijken.

In 2017 wijzigde het parlement de Belgische vreemdelingenwet⁸, met als doel het beschermen van de openbare orde en de nationale veiligheid. Hiermee werd, onder meer, de bescherming tegen uitwijzing van derdelanders die hier sedert tien jaar regelmatig en ononderbroken verblijven gedeeltelijk afgebroken. Vroeger vereiste de wet een "ernstige aanslag op de veiligheid van het land"⁹ om hen te kunnen uitwijzen. Vandaag volstaan vermoedens om aan de nieuwe definitie van "ernstige bedreiging van de nationale veiligheid"¹⁰ te voldoen. Een definitie die problematisch is, aangezien ze nalaat te doen wat een definitie hoort te doen: definiëren. Wat onder "ernstige redenen van nationale veiligheid" is namelijk onduidelijk. Artikel 23 van de Belgische Vreemdelingenwet, die van toepassing is telkens iemand wordt uitgewezen om ernstige redenen van nationale veiligheid op basis van artikel 22¹¹, voorziet dat een beslissing tot uitzetting uitsluitend gebaseerd dient te zijn "op het gedrag van de betrokkene. Strafrechtelijke veroordelingen vormen als zodanig geen reden voor deze maatregelen. Het gedrag moet een actuele, werkelijke en voldoende ernstige bedreiging voor een fundamenteel belang van de samenleving vormen. Motiveringen die los staan van het individuele geval of die verband houden met algemene preventieve redenen mogen niet worden aangevoerd." Verder wordt er hier niets aan toegevoegd. Er worden geen concrete voorbeelden gegeven om te illustreren wat onder het concept 'nationale veiligheid' valt of kan vallen. Op het eerste gezicht lijken de parlementaire voorbereidingen hier meer licht op te werpen. De parlementaire voorbereiding verwijst naar de rechtspraak van het Unie-Hof voor de invulling van het begrip 'ernstige redenen van nationale veiligheid'. Die jurisprudentie lijkt al iets concretere handvaten aan te reiken: "Zo kan, conform de rechtspraak van het Hof van Justitie, het begrip "ernstige redenen van

openbare orde of nationale veiligheid" het deelnemen aan of ondersteunen van terroristische activiteiten of van een terroristische organisatie omvatten".¹² Het arrest H.T. buigt zich echter over de vraag of dergelijke activiteit onder de begripsinvulling valt van 'dwingende redenen van openbare orde', niet onder 'ernstige'. Hetzelfde is waar voor de overige aangehaalde arresten. Verwarring heerst aldus over de afbakening tussen de begrippen 'ernstige redenen van nationale veiligheid' en 'dwingende redenen'. Deze chaos wordt bovendien niet verholpen (wel integendeel), door het reeds verwarrende basisbegrip 'nationale veiligheid'. Het Hof van Justitie vereist hiervoor dat er sprake is van een bedreiging die *voldoende ernstig* is voor de fundamentele belangen voor de samenleving. Enkele EU-richtlijnen illustreren vervolgens in hun preambule dat een veroordeling voor een ernstig misdrijf of de ondersteuning van organisaties die banden hebben met terroristische organisaties gezien kunnen worden als vallend onder de notie 'nationale veiligheid'.¹³ Maar toch biedt ook het Europese niveau onvoldoende maatstaven om tot een sluitende definitie te komen. Het Hof van Justitie legt namelijk in hoofdzaak de bal in het kamp van de nationale lidstaten, zodat ze de exacte inhoud van het begrip 'nationale veiligheid' kunnen afstemmen op hun nationale noden, zij het wel met de - enige - voorwaarde om terughoudend op te treden in Unie-context, omdat uitwijzing een beperking op het vrij verkeer van personen inhoudt.¹⁴ Aangezien de invulling van een begrip als nationale veiligheid nauw verweven is met nationale soevereiniteit, dient het natuurlijk niet te verbazen dat het Europese niveau zich hier terughoudend opstelt. Maar doordat de parlementaire voorbereiding verwijst naar het Europese niveau, dat op zijn beurt terug verwijst naar het niveau van de lidstaten, riskeren we te eindigen met een concept waarvan de invulling ten prooi valt aan de discretionaire bevoegdheid van de administratie. Een recent arrest van april 2018 van de Raad voor Vreemdelingenbetwisting toont het gevaar aan dat dit legaliteitsgebrek inhoudt. De DVZ had, volgens de Raad, ten onrechte op automatisch wijze vastgesteld dat een Nigeriaanse vrouw, die werd beschuldigd van ontucht en prostitutie een gevaar inhield voor de nationale veiligheid. Hoewel dit besluit gebaseerd was op de Schengengrens- en Visumcode (en niet op de Belgische vreemdelingenwet), toont het wel aan hoe de DVZ een dergelijk concept invult en relatief makkelijk *vervuld* weet; een gevaar dat in

8 De Wet van 24 februari 2017 tot wijziging van de wet van 15 december 1980 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen, met het doel de bescherming van de openbare orde en de nationale veiligheid te versterken. Zie ook de Wet van 15 maart 2017 tot wijziging van de wet van 15 december 1980, luik beroepen.

9 Oud Artikel 21, §3.

10 Nieuw Artikel 22, §1, °3.

11 Nieuw Artikel 21 en 22.

12 HvJ 24 juni 2015, H.T., nr. C-373/13, ECLI:EU:C:2015:413.

13 Richtlijn 2003/86/EG, 14e overweging; Richtlijn 2003/109/EG, 8e overweging; Richtlijn 2016/801/EG 36e overweging.

14 HvJ 28 oktober 1975, Rutili, nr. C-36/75, ECLI:EU:C:1975:137.

dezelfde mate aanwezig is bij uitwijzing op grond van de Belgische Vreemdelingenwet.

De mensenrechtelijke analyse

De amendementen van februari en maart 2017 hebben meerdere wijzigingen ingevoerd. We beperken ons in dit artikel tot de bespreking van één enkele wijziging: de uitwijzing voor redenen van nationale veiligheid; een 'veiligheidsmaatregel' waar de voorbije jaren sterk de nadruk op werd gelegd. Hoewel kritiek geuit kan worden op het nut van deze maatregel in een geglobaliseerde en gemobiliseerde wereld, of, in het beste geval, tegen het simpelweg verschuiven van het risico naar een andere staat, beperken we ons in wat volgt tot de strikt juridische analyse. En volgens deze heeft elke Staat het recht, maar ook de plicht, om openbare orde en nationale veiligheid te beschermen, in het bijzonder bij het uitoefenen van het recht om het binnenkomen en vertrekken van vreemdelingen te controleren.¹⁵ In dit kader werd dan ook de wetswijziging doorgevoerd. Naast het reeds besproken legaliteitsprobleem, verdienen twee aspecten hier belicht te worden: de afschaffing van het automatisch schorsend beroep en van de Commissie van Advies voor Vreemdelingen.

Afschaffing automatisch schorsend beroep

Met de Wet van 15 maart 2017 werd het automatisch opschortend beroep voor de uitwijzing van Unie-burgers afgeschaft, tenminste voor wat betreft een aantal gevallen. Volgens nieuw artikel 39/79, §3 heeft het hoger beroep tegen beslissingen van de DVZ geen schorsende werking meer wanneer de beslissing waartegen het beroep is ingesteld werd genomen op basis van 'dwingende redenen van nationale veiligheid'. Deze vermelding heeft als concreet gevolg dat het individu onmiddellijk verwijderd kan worden. Twee problemen steken de kop op bij deze nieuwe wet. Ten eerste mankeren de beslissingen genomen door de DVZ op basis van dwingende redenen van nationale veiligheid een effectieve rechterlijke controle in de zin van artikel 13 EVRM. Uit de rechtspraak van het EHRM leren we dat, in het kader van artikel 3 EVRM, artikel 13 EVRM eist dat men toegang heeft tot een automatisch opschortend beroep.¹⁶ De reden hiervoor ligt in het absolute karakter van artikel 3 en de onomkeerbaarheid van de schade die zich doorgaans voordoet in deze context. Uiteraard houdt een procedurele klacht, zoals het beweerdelijk foutief

invullen van 'dwingende redenen van nationale veiligheid', niet automatisch een artikel-3-klacht in. Echter, het ontbreken van opschortend beroep leidt er wél toe dat de artikel-3-klacht de facto nooit opgeworpen en onderzocht kan worden, alvorens de persoon in kwestie wordt uitgewezen. Wanneer het te laat is, dus. Effectieve rechtscontrole lijkt bovendien des te noodzakelijker voor personen die verdacht worden van terroristische activiteiten. Rechtspraak, maar evengoed ervaring, leren ons dat deze personen een gro(o)t(er) risico lopen om in hun thuisland behandeld te worden in strijd met artikel 3 EVRM.¹⁷ In de parlementaire voorbereiding klinkt dat hierin – volgens de staatssecretaris voor Asiel en Migratie – geen graten te zien zijn, aangezien de persoon in kwestie steeds een vordering tot schorsing kan instellen via de procedure van 'uiterst dringende noodzakelijkheid' (UDN). Deze procedure werd volgens het EHRM echter in 2014 reeds onvoldoende geacht. Ze is, zo stelt het Hof, uiterst complex en moeilijk te begrijpen en bovendien laat ze de mogelijkheid overeind de opschorting te weigeren.¹⁸ Een uitspraak over artikel 13 valt aldus af te wachten, maar is onvermijdelijk. De vraag is bovendien hoelang deze UDN-procedure nog overeind zal blijven voor derdelanders. Voor hen is deze immers het enige toevluchtsoord, aangezien opschortend beroep op basis van artikel 39/79 is voorbehouden aan Unie-burgers.

Ten tweede ontbreekt het de wet aan een objectief en proportioneel criterium op basis waarvan besloten kan worden wie geniet van een opschortend beroep en wie niet. Hierdoor blijft een mogelijke schending van het discriminatieverbod niet uit. De voorafgaande paragrafen hebben reeds uitvoering het gebrek aan objectief criterium besproken. Bijgevolg hangt de invulling van het begrip "dwingende redenen van nationale veiligheid" bijna volledig af van de discretionaire bevoegdheid van de Dienst Vreemdelingenzaken. Zij bepalen onder welke categorie een persoon valt. Met andere woorden, zij beslissen wanneer een individu geniet van een schorsend beroep. De parlementaire stukken geven aan dat de wetswijziging doorgevoerd is om sneller en efficiënter in te kunnen grijpen tegen vreemdelingen die een bedreiging voor de samenleving vormen.¹⁹ Aan dit streven kan echter tegemoet gekomen worden door minder verregaande maatregelen. Het schort de wet bijgevolg aan proportionaliteit. Het inkorten van de tijdslimiet om beroep in te stellen zorgt eveneens voor een snellere interventie²⁰, net zoals

15 EHRM 12/10/2006, nr. 13178/03, *Mubilanzila Mayeka en Kaniki Mitunga t. België*, § 81; EHRM, 18/02/1991, nr. 12313/86, *Moustaquim t. België*, § 43; EHRM, 28/05/1985, nrs. 9214/80; 9473/81; 9474/81, *Abdulaziz, Cabales en Balkandali t. Verenigd Koninkrijk*, § 67.

16 EHRM 21/01/2011, nr. 30696/09, *M.S.S. t. België en Griekenland*, §293; EHRM 26/04/2007, nr. 25389/05 *Gebremedhin t. Frankrijk*, §66; EHRM 15/12/2016, nr. 16483/12, *Khlaifia en anderen t. Italië [GK]*, §279.

17 EHRM 15/11/1996, nr. 22414/93, *Chahal t. Verenigd Koninkrijk*.

18 EHRM 17/11/2016, nr. 60125/11, *V.M. en anderen t. België*, §123.

administratieve detentie – die ingevolge de nieuwe wet nu ook kan voor Unie-burgers²¹ – voorziet in het verzekeren van de nationale veiligheid, in de zin van het verwijderen van het individu uit de maatschappij. Die laatste verantwoordelijkheid kan men trouwens evengoed bij het strafrechtelijk apparaat leggen.

Afschaffing Commissie van Advies voor Vreemdelingen

Een tweede wijziging is het verdwijnen van het advies van de Commissie van Advies voor Vreemdelingen.²² De commissie gaf niet-bindend advies wanneer uitzetting werd overwogen. Ze besteedde onder meer aandacht aan de persoonlijke situatie van de betrokken persoon, de feiten die hem of haar ten laste werden gelegd, het persoonlijk gedrag van het individu, de gezinssituatie, de banden met België en het thuisland, etc.. Bovendien bood de Commissie de betrokkene de gelegenheid zich zowel mondeling als schriftelijk te verdedigen. Volgens de parlementaire voorbereiding, zal *“haar tussenkomst vervangen worden door modaliteiten die zowel beantwoorden aan de vereisten van het recht om te worden gehoord als aan de operationele noden”*.²³ Deze nieuwe modaliteiten voorzien in een louter schriftelijke procedure, waarin de vreemdeling schriftelijk op de hoogte wordt gebracht van de beslissing en vervolgens beschikt over een termijn van vijftien dagen waarin hij zijn opmerkingen – eveneens schriftelijk – kan voordragen. Hoe de praktijk concreet in deze modaliteiten zal voorzien en hoe de vreemdeling zijn of haar argumenten kan laten gelden, zijn niet aangegeven.

Wederom rijzen er problemen. Ten eerste, komen het hoorrecht en het recht van verdediging, waarvan het eerste integraal deel uitmaakt²⁴, onder druk te staan. *“Het recht om te worden gehoord waarborgt dat eenieder in staat wordt gesteld naar behoren en daadwerkelijk zijn standpunt kenbaar te maken [...] voordat een besluit wordt genomen dat zijn belangen op nadelige wijze kan beïnvloeden.”*²⁵ Het Hof van Justitie heeft expliciet bevestigd dat dit recht eveneens geldt in het kader van een terugkeerbesluit.²⁶ Met de wetswijziging worden de mondelinge debatten afgeschaft. Bij verschillende gelegenheden bleek echter, tijdens de debatten, dat de informatie waarop de DVZ haar beslissing baseerde verkeerd was. Deze hadden dus wel degelijk een grote meerwaarde. Een

concrete manier om op een evenwaardige, dan wel reële manier zijn of haar argumenten *naar behoren en daadwerkelijk* te laten gelden, is niet voorzien. Bovendien is de enige mogelijkheid tot rechterlijke controle op het al dan niet bestaan van een schending van het hoorrecht *a posteriori*, namelijk bij de Raad voor Vreemdelingenbetwisting. Ook hier tast de huidige situatie het hoorrecht aan.

Ten tweede voorziet het nieuwe systeem in drie uitzonderingen op deze nieuwe modaliteiten. Volgens artikel 62, §2, °1, verdwijnt het hoorrecht wanneer een beslissing van de DVZ werd genomen voor het vrijwaren van de staatsveiligheid. Een gecombineerde lezing van deze uitzondering met de eerste paragraaf van artikel 62, dat het nieuwe hoorrecht waarborgt, lijkt voor te schrijven dat de rechtsonderhorige in dit geval niet langer op de hoogte gesteld dient te worden van de genomen beslissing. Daar het recht om te worden gehoord en het recht op verdediging reeds onder druk lijken te staan in de algemene situatie, geldt dit des te meer voor deze categorie. Hoe dit artikel concreet gestalte zal krijgen in de praktijk, valt af te wachten. Zal het worden vertaald in de onmiddellijke ‘arrestatie’ van de vreemdeling, zonder voorafgaande waarschuwing, met een uitzetting op dezelfde dag?

Slotbedenkingen

Een gecombineerde lezing van de wetswijzigingen schetsen de volgende situatie. Als een persoon die hier woont, leeft en gedurende de afgelopen dertig jaar zijn leven, in al zijn aspecten, heeft uitgebouwd, ervan wordt beschuldigd een gevaar uit te maken voor de nationale veiligheid, kan hij onmiddellijk het land worden uitgezet. Zonder dat de feiten bewezen zijn. Zonder enige vorm van voorafgaande rechterlijke controle. Ongeacht de gevolgen. Noch de RVV, noch de Commissie van Advies voor Vreemdelingen zal haar stem kunnen laten gelden. Hoewel deze laatste geen rechterlijke instantie was, was ze niettemin een aanzienlijke waarborg. Ze maakte namelijk een belangenafweging tussen de baat voor de veiligheid van de staat en de gevolgen van de maatregel voor de getroffen. Het verbod op foltering is absoluut en haar schade is doorgaans onomkeerbaar. Een *a posteriori* rechterlijke controle hierop is een schrale troost. Zal dit de toets van het Grondwettelijk Hof kunnen doorstaan?

19 Wetsontwerp tot wijziging van de wet van 15 december 1980 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen, met het doel de bescherming van de openbare orde en de nationale veiligheid te versterken, luik beroepen, Parl. St. 2017, nr. 2216/002, p.4.

20 GWH, nr. 1/2014, 16/01/2014.

21 Nieuw artikel 44septies.

22 *Ibid* n8, Wet 24 februari 2017, Artikel 6 en 7.

23 *Ibid* n20, p43.

24 HvJ 3 juli 2014, Kamino International Logistics, nr. C-129/13, ECLI:EU:C:2014:94; HvJ 5 november 2014, Mukarubega, nr. C-166/13, ECLI:EU:C:2014:2336.

25 HvJ 11 december 2014, Boudjlida, nr.C-249/13, ECLI:EU:C:2014:2431.

26 HvJ 11 december 2014, Boudjlida, nr.C-249/13, ECLI:EU:C:2014:2431.

Ook Facebook moet zich schikken naar het fundamenteel recht op de bescherming van persoonsgegevens

Tim Van Canneyt* & Lisa De Smet**

In een vonnis van 16 februari 2018 veroordeelde de rechtbank van eerste aanleg van Brussel Facebook voor schending van de Belgische privacy- en cookieregels. De rechtbank beval Facebook om haar bestaande cookiepraktijk te staken onder verbeurte van een dwangsom van 250.000 EUR per kalenderdag vertraging om de maatregelen die het vonnis worden opgelegd te implementeren, met een maximum van 100.000.000 EUR.

Op de vooravond van de toepassing van de Algemene Verordening Gegevensbescherming¹ (25 mei 2018), is dit alvast een duidelijk signaal dat de Belgische autoriteiten schendingen van het recht op de bescherming van persoonsgegevens zeer ernstig nemen en voet bij stuk houden, ook ten aanzien van machtige internationale spelers zoals Facebook. Het is een tendens die deels verklaard kan worden door het feit dat de bescherming van natuurlijke personen bij de verwerking van persoonsgegevens een grondrecht is geworden (artikel 8, lid 1 van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie en artikel 16, lid 1, van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie).²

Dit vonnis is het voorlopige hoogtepunt van een intense strijd tussen de Commissie voor de bescherming van de persoonlijke levenssfeer (hierna 'Privacycommissie') en Facebook, die eind 2014 werd gestart en die in de komende jaren ongetwijfeld zal worden verdergezet.

In deze noot staan we kort stil bij de procedurele antecedenten om vervolgens het vonnis van 16 februari 2018 te bespreken.

Achtergrond

Na een diepgaand onderzoek van het gebruik dat Facebook maakte van cookies, publiceerde de Privacycommissie op 13 mei 2015 een aanbeveling waarbij zij Facebook aanzette om een reeks wijzigingen aan te brengen in de manier waarop het cookies gebruikt. Hierop volgde een periode van intense besprekingen tussen beide partijen. Aangezien Facebook weigerde zich naar de aanbevelingen van de Privacycommissie te schikken, dagvaardde de Privacycommissie Facebook zowel in kortgeding als ten gronde op basis van artikel 32 § 3 van de Wet van 8 december 1992 (hierna de 'Privacywet'). Bij ons weten was dit de eerste keer dat de Privacycommissie van die mogelijkheid gebruik maakte.

Bij beschikking in kortgeding oordeelde de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg van Brussel op 9 november 2015³ dat hij (internationaal) bevoegd was om van het geschil kennis te nemen en dat de verwerking van persoonsgegevens door Facebook, in het bijzonder met betrekking tot internetgebruikers op het Belgisch grondgebied zonder Facebook-account, zowel de Privacywet als artikel 129 van de Wet van 13 juni 2005 betreffende de elektronische communicatie (hierna de 'Cookiewetgeving') schond.

De voorzitter veroordeelde Facebook onder verbeurte van een dwangsom voor niet-nakoming, tot de staking: i) van het plaatsen, zonder voorafgaande toereikende informatie inzake het plaatsen en het gebruik door toepassing van social plug-ins, van een specifieke browseridentificatie en tracking cookie (de zogenaamde "datr"-cookie) en ii) het verzamelen van de datr-cookie via social plug-ins op websites van derden.

* Tim Van Canneyt is advocaat bij Fieldfisher.

** Lisa De Smet is advocaat bij Fieldfisher.

1 Verordening (EU) 2016/679 van het Europees Parlement en de Raad van 27 april 2016 betreffende de bescherming van natuurlijke personen in verband met de verwerking van persoonsgegevens en betreffende het vrije verkeer van die gegevens en tot intrekking van Richtlijn 95/46/EG (hierna 'AVG'). Deze verordening zal van toepassing zijn vanaf 25 mei 2018.

2 Zie ook de uitdrukkelijke verwijzing hiernaar in de eerste vier Overwegingen van de AVG.

3 Deze beschikking kan geraadpleegd worden op de website van de Privacycommissie (www.privacycommission.be).

De massale schending van het fundamenteel recht op de bescherming van persoonsgegevens rechtvaardigde volgens de Voorzitter de spoedeisendheid van deze maatregelen. Bij arrest van 29 juni 2016 hervormde het Hof van beroep van Brussel deze beschikking.⁴ Zo volgde het Hof de stelling van Facebook dat de Belgische rechtbanken geen internationale bevoegdheid hadden over Facebook Ierland en Facebook Inc.

Hoewel het Hof van beroep van Brussel van oordeel was dat de Belgische rechtbanken bevoegdheid hadden over Facebook België, verwierp het Hof de vordering bij gebrek aan spoedeisendheid. Het Hof verwees hierbij naar de vaststelling dat de Privacycommissie, nadat het kennis kreeg van de betwiste praktijken van Facebook, meer dan 3 jaar wachtte om een vordering in te leiden.

Beslissing ten gronde: (voorzichtige) triomf voor het recht op de bescherming van persoonsgegevens

Gezien de verschillende visies van de rechtbanken in de kortgedingprocedure, was het onzeker wat de rechtbank van eerste aanleg ten gronde zou beslissen.

Belgische rechtbanken zijn bevoegd

Met verwijzing naar de Google Spanje-zaak⁵ van het Hof van Justitie, oordeelde de rechtbank van eerste aanleg dat de activiteiten van Facebook Inc. en Facebook Ierland (samen "Facebook Groep") enerzijds, en die van Facebook België anderzijds, om de volgende redenen onlosmakelijk verbonden waren:

- De activiteiten van Facebook België (namelijk het ondersteunen van adverteerders in België, verkoop- en marketingactiviteiten en lobbywerk) zijn gericht op het behouden en groeien van de winst van de Facebook Groep activiteiten.
- De Facebook Groep activiteiten, waaronder ook de verwerking van persoonsgegevens via de sociale netwerksite Facebook, bieden de middelen waarmee Facebook België haar activiteiten kan uitoefenen.

De activiteiten van Facebook België werden door de rechtbank dan ook beschouwd als handelsactiviteiten voor de verwerkingsverantwoordelijke Facebook

Ierland op het Belgisch grondgebied.

Door toepassing van de 'vestigingstest' besloot de rechtbank dat de Privacywet en Cookiewetgeving van toepassing was op de verwerking van persoonsgegevens in de context van de activiteiten van de vestiging Facebook België, en dat Facebook Ierland verantwoordelijk was voor de naleving hiervan.

Facebook schendt de Cookiewetgeving

Na de bevoegdheidskwestie te hebben afgehandeld, analyseerde de rechtbank van eerste aanleg het gebruik dat Facebook maakte van cookies.

De rechtbank oordeelde dat de verwerking door Facebook van persoonsgegevens van zowel gebruikers als van niet-gebruikers voor tracking-doeleinden door gebruik van cookies, social plug-ins en pixels, de Privacywet en de Cookiewetgeving schond.

De rechtbank stelde opnieuw vast dat enkele fundamentele principes in het kader van het recht op de bescherming van persoonsgegevens waren geschonden. Vooreerst had Facebook geen geldige toestemming verkregen voor deze verwerking van persoonsgegevens en kon er geen andere rechtsgrond voor de verwerking worden gebruikt. Daarnaast was de verwerking door Facebook ook oneerlijk en overmatig. Tot slot had Facebook de rechten van de betrokkenen geschonden door het verstrekken van misleidende informatie over de verwerking van hun persoonsgegevens.

De rechtbank beklemtoonde de ernst van de zaak en bevestigde, met verwijzing naar de beschikking van de kortgedingrechter, het bestaan van een manifeste schending van massale omvang waarbij de fundamentele rechten van miljoenen personen werden geschonden.

Facebook werd dan ook veroordeeld, onder verbeurte van een dwangsom van 250.000 EUR per kalenderdag van niet-naleving, om volgende activiteiten te staken:

1. Het plaatsen van niet-functionele cookies voor tracking-doeleinden door social plug-ins, Facebook-pixels of andere vergelijkbare technologieën op websites van het Facebook.com domein of op websites van derden, tenzij:
 - De betrokkene hierover op duidelijke en begrijpelijke wijze volledig en nauwkeurig is geïnformeerd;

⁴ Dit arrest kan geraadpleegd worden op de website van de Privacycommissie (www.privacycommission.be).

⁵ Hof van Justitie 13 mei 2014, Google Spain SL en Google Inc. t. Agencia Española, C-131/12. Voor een uitgebreide analyse van deze zaak, zie D. De Bot en T. Van Canneyt, "Persoonsgegevens kennen geen grenzen", in J. Baeck (red), *Tendensen in het bedrijfsrecht – juristen zonder grenzen?*, Brussel, Bruylant, 2013, p. 210-228.

- De betrokkene op vrije, specifieke en ondubbelzinnige wijze heeft toegestemd met zowel het plaatsen als het gebruik van deze cookies;
 - De betrokkene de mogelijkheid heeft gekregen om de plaatsing van deze cookies te weigeren zonder dat de toegang tot het Facebook.com domein wordt beperkt of bemoeilijkt.
2. De inzameling en het gebruik van niet-functionele cookies voor tracking-doeleinden, door Facebook social plug-ins, Facebook-pixels of equivalente cookies met vergelijkbare functionaliteit op websites van derden op een wijze die overmatig is, gelet op de doeleinden van de betrokken cookies.
- Volgens de rechtbank zijn volgende praktijken 'overmatig':
- Het systematisch gebruik van cookies met een beveiligingsfinaliteit terwijl de betrokkene geen Facebook-account heeft of niet is aangemeld en geen gebruik probeert te maken van social plug-ins;
 - Het systematisch gebruik van cookies met een reclamefinaliteit op webpagina's die niet tot het Facebook.com domein behoren, indien de betrokkene te kennen heeft gegeven dat hij niet wenst dat informatie over zijn surfgedrag aangewend wordt voor reclamedoeleinden;
 - De systematische inzameling van cookies om de identiteit van een Facebook-gebruiker te verifiëren of om te registreren of hij ervoor heeft gekozen om aangemeld te blijven bij bezoeken aan webpagina's die niet tot het Facebook.com domein behoren, wanneer de gebruiker niet is aangemeld noch gebruik probeert te maken van social plug-ins.
3. Het gebruik van misleidende informatie over de werkelijke draagwijdte van de mechanismen die Facebook ter beschikking stelt om het gebruik van cookies door Facebook te beheren.

Dit laatste punt kan enigszins verbazen. Facebook had haar cookiebanner en cookieverklaring immers aangepast na de beschikking in kortgeding, waarbij ze reeds meer informatie gaf over de soorten cookies die gebruikt werden en over de plaatsing op websites van derden. Het Hof van beroep had bovendien geoordeeld dat de Privacycommissie niet aantoonde dat de gewijzigde informatie nog steeds dringende maatregelen rechtvaardigde, waardoor (schijnbaar) geïnsinueerd werd dat de aanpassingen inderdaad volstonden.

Ten gronde heeft de rechtbank de lat voor de bescherming van persoonsgegevens echter duidelijk nog wat hoger gelegd. Ook de gewijzigde en meer uitgebreide informatie werd (nog steeds) als onvoldoende en misleidend beschouwd ten aanzien van de betrokkenen.

Tot slot veroordeelde de rechtbank Facebook om alle persoonsgegevens van elke internetgebruiker op het Belgisch grondgebied, die zij verkregen heeft door middel van cookies en social plug-ins op een wijze waarvoor de staking werd bevolen, te vernietigen.

Gelet op de impact van deze beslissing voor Facebook wordt verwacht dat zij tegen dit vonnis beroep zal aantekenen. Het laatste woord over deze zaak is dus nog niet gezegd.

Meer in het algemeen is deze procedure een voorbeeld van de gewijzigde mentaliteit van de Europese gegevensbeschermingsautoriteiten die de laatste jaren werd ingezet. Hoewel de gegevensbeschermingsautoriteiten een belangrijke adviserende rol blijven spelen, is duidelijk geworden dat zij bereid zijn streng op te treden tegen ondernemingen die het fundamenteel recht op de bescherming van persoonsgegevens met de voeten treden. Met de nakende toepassing van de AVG, die de handhavingsbevoegdheden gevoelig uitbreidt, zal deze tendens enkel maar versterkt worden.